

SCCA - LJUBLJANA
Center for Contemporary Arts

clubture

CT

SK

SK
SKOPJE
SKOPJE

JE
FORUM SKOPJE

From Consideration to Commitment: Art in Critical Confrontation to Society (Belgrade, Ljubljana, Skopje, Zagreb: 1990-2010)

Dvodecenijski period od poslednje velike izložbe jugoslovenske umetnosti (Jugoslovenska dokumenta, Sarajevo, 1989) do danas obeležen je raspadom nekadašnje federacije i stvaranjem novih država nakon ratova 90-ih, a potom i započinjanjem procesa demokratizacije, tranzicije i evropske integracije zemalja u regionu. Kobni događaji poslednje decenije 20. veka imali su direktne i indirektno posledice i u području savremene umetnosti i kulture, razorivši zajednički ambijent rada i procese razmene iskustava, kao i sagledavanja sličnosti i razlika pripadnika više generacija umetnika. Posledice tog razaranja osećaju i danas.

Specifičnosti političkog, ekonomskog, društvenog i kulturnog okvira, koje su pratile post-jugoslovenske zemlje kroz njihovu tranziciju, dovele su do pucanja nekadašnjih veza glavnih gradova republika, a kontakti, saradnje i razmene, sveli su se na sporadične ekscese. Lom u komunikaciji, izolovanost i strah od uticaja sa istoka ili zapada (zavisno od geografske tačke grada), dominantna su praksa većine zemalja nekada okupljenih pod skraćenicom SFRJ. Ako zanemarimo nepopucale veze podzemlja i brzo uspostavljene odnose estradnih pregalaca, nalazimo da su savremeni umetnici i kulturni radnici sa nezavisne kulturne scene, uz aktiviste, upravo bili ti koji se nisu odricali zajedničke prošlosti, i kojima je usmerenost jednih na druge bila činjenica koja se ne dovodi u pitanje. Uprkos toj okrenutosti najbližem susedu, saradnje unutar ovog polja još uvek nisu uhvatile sistematski i kontinuirani tok zbog dominantnih politika zatvorenih vrata. To je uticalo i na naša saznanja o razvoju kulturnih i umetničkih scena u susednim sredinama. No, na žalost, nije nam samo nepoznato šta se dešavalo u tuđem dvorištu, jer je izostanak beleženja i analiza, te kritičkih refleksija kulturnih i umetničkih praksi, pratio i sve naše lokalne kontekste. Savremena kulturna i umetnička scena (bilo da je reč o likovnoj, pozorišnoj, filmskoj, muzičkoj ili bilo kojoj drugoj umetničkoj disciplini), do danas (a mislimo na poslednjih 20 godina) nije značajno obrađena, osim retkih primera. Ova knjiga je naš mali doprinos popunjavanju tih nastalih rupa, barem u području savremene vizuelne umetnosti.

Knjiga je nastala u okviru regionalnog projekta *Let's Talk Critic Arts* koji je pokrenuo portal za kulturu **SEEcult.org** (Udruženje građana SEEcult.org) iz Srbije, u saradnji s portalom **Artservis.org** (SCCA, Centar za savremenu umetnost – Ljubljana) iz Slovenije, **ForumomSkopje** iz Makedonije i portalom **Kulturpunkt.hr** (Savez udruga Klubtura i Kurziv – Platforma za pitanja kulture, medija i društva) iz Hrvatske, uz podršku Evropske kulturne fondacije (ECF). Projekat je kroz različite forme javnih događaja preispitivao kritičke prakse kulture, umetnosti i medija. Pored okruglih stolova i javnih intervjuja, koji su održani u Beogradu, Ljubljani, Skoplju i Zagrebu, tokom trajanja projekta objavljeni su intervjui i tekstovi na partnerskim portalima. Projekat zaključujemo ovom publikacijom koja ispituje prakse kritičke savremene likovne umetnosti - prakse istraživačkog, progresivnog i eksperimentalnog delovanja savremenih likovnih umetnika od 1990-ih do danas u 4 zemlje iz

regije - Hrvatskoj, Makedoniji, Sloveniji i Srbiji. Radi se o praksama kojima su u fokusu pitanja kao što su: aspekti identiteta (nacionalni, kulturni, religiozni, etnički), prava radnika, integrisanje manjina u društvo, trendovi gibanja globalnog tržišta i njegovi otisci u lokalnom kontekstu, beskrupoloznost kapitala, položaj žena, devastacija prostora, problemi sistema institucija umetnosti i mnoga druga.

Publikacija mapira i teorijski sagledava kritičke, istraživačke i prema savremenom civilizacijskom trenutku orijentisane prakse savremene likovne umetnosti koje od 1990-ih godina deluju u kontekstu nezavisne kulturne scene, ali su prisutne i u institucionalnom okviru. Autori kroz 4 bloka, u nedostatku prostora, tek iscrtavaju političke, društvene, ekonomske, pa tako i kulturne promene lokalnih konteksta. Svaki blok je usmeren na prakse i kontekst jedne zemlje, odnosno glavnog grada kao primarnog fokusa, a pored uvodnog članka autora bloka, sadrži i razgovore sa sagovornicima (umetnicima, teoretičarima, kustosima, organizatorima...) koji na temelju svog iskustva, rada i znanja, doprinose beleženju ovih umetničkih praksi.

Blokovi se, dakle, bave beogradskom, ljubljanskom, skopskom i zagrebačkom scenom. Svi autori kreirali su svoje pristupe u nastojanju da, koliko god je to moguće, predstave plodnu i kreativnu produkciju ovih gradova. Autori uključeni u nastanak ove publikacije su: **Jasna Jakšić**¹ (Hrvatska); **Nebojša Vilić** (Makedonija); **Miha Colner** i **Nika Grabar** (Slovenija), te **Vesna Tašić**² (Srbija). Važno je istaći da su se autori blokova našli pred vrlo zahtevnim zadatkom – kako u svega 50 stranica teksta i razgovora (koliko smo odredili za svaki blok) ispričati priču jednog vremena, kako među mnogim protagonistima umetničke scene odabrati svega njih četvoro za svaki grad? Autori su se vodili različitim kriterijumima – nastojali su da odaberu upravo one sagovornike koji mogu dati presek razvoja discipline, neki su odabrani jer je njihov rad paradigmatčan kada je reč o kritičkim i društveno angažovanim praksama, dok su pojedini zaista nezaobilazni znalci i kreativci... Verujemo da smo izborom 16 glasova dali jedan mogući presek događanja na savremenim likovnim scenama Beograda, Ljubljane, Skoplja i Zagreba od 90-ih do danas, ali sigurno ne i konačni, te jedini mogući. O savremenoj vizuelnoj umetnosti smo progovorili kroz radove i iskustva sledećih sagovornika: **Igor Grubić, Sanja Iveković, Andreja Kulunčić** i **Darko Šimičić** (Hrvatska); **Stevan Vuković, Milica Tomić, Danilo Prnjat** i **Živko Grozdanić Gera** (Srbija); **Neven Korda, Marko Peljhan, Marija Mojca Pungerčar** i **Maja Smrekar** (Slovenija) i **Bojan Ivanov, Zoran Poposki, Mira Gakina** i **Žaneta Vangeli** (Makedonija).

Publikaciju tretiramo kao svojevrstu platformu koju dajemo na raspolaganje javnosti, u želji da podstaknemo dalje prikupljanje i vrednovanje umetničkog i kulturnog delovanja u poslednjih 20 godina, kako u ova četiri grada, tako i u onima koji, na žalost, iz finansijskih razloga, nisu mogli da budu uključeni u ovaj projekat. Publikacija je zamišljena kao višejezično izdanje u elektronskom obliku, pa je, osim na lokalnim jezicima (hrvatski, makedonski, slovenski i srpski), objavljujemo i na engleskom jeziku, smatrajući važnim da i međunarodnoj publici omogućimo bolji uvid u savremene umetničke prakse post-jugoslovenskih gradova.

Urednički tim - Dušan Dovč, Vesna Milosavljević, Jasna Soptrajanova i Dea Vidović

¹ U saradnji s Tihanom Bertek, Majom Gujinović, Anom Kovačić, Srđanom Latrezom, Petrom Novak, Tinom Novak, Tamarom Sertić i Ledom Sutlović

² U saradnji sa Vesnom Milosavljević i Miroljubom Marjanovićem